

Магістр 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В УМОВАХ ПІДВИЩЕНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Анотація. Досліджено сутність та особливості обліку дебіторської заборгованості. Визначено шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості та надано практичні рекомендації щодо ефективного управління в умовах високо конкурентного ринкового середовища.

Аннотация. Исследованы сущность и особенности учета дебиторской задолженности. Определены пути совершенствования учета дебиторской задолженности и даны практические рекомендации по эффективному управлению в условиях высококонкурентной рыночной среды.

Annotation. The nature and the features of accounts receivable are examined. The ways of improving accounting the receivables are identified and practical recommendations for effective management in the highly competitive market environment are provided.

Ключові слова: облік, дебіторська заборгованість, прострочена дебіторська заборгованість, нормальна заборгованість, управління дебіторською заборгованістю.

У сучасних умовах підвищеної конкуренції підприємства повинні діяти максимально ефективно й аналітично прораховувати усі можливі кроки, що потенційно можуть вплинути на їх діяльність. Тому для підприємств проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю, спрямованого на оптимізацію загального її розміру та забезпечення своєчасної інкасації, має вельми важливе значення. Погашення дебіторської заборгованості в стислі терміни, недопущення її збільшення вище допустимої межі – реальна можливість подолати або пом'якшити дефіцит оборотного капіталу.

Сучасні теоретичні та методичні аспекти досліджуваної в роботі проблеми певною мірою висвітлювалися в працях вітчизняних науковців та вчених країн СНД: М. Білик [1], О. Лищенко [2], О. Сліпачук [3] та ін. Питання управління дебіторською заборгованістю були предметом дослідження також і зарубіжних науковців та практиків: М. Гольцберга, К. Калніна, В. Хорна, Е. Киргесаара, Рамперсада Хьюберта, Л. Хасан-Бека. Ці дослідження є вагомим внеском як в теорію, так і в практику управління дебіторською заборгованістю підприємства. Водночас проблема управління дебіторською заборгованістю у діяльності підприємств потребують подальшого розвитку та узагальнення з плином часу.

Метою дослідження є розгляд проблеми управління дебіторською заборгованістю в умовах підвищеної конкуренції.

Завдання дослідження полягають у поглибленні теоретичних знань та методологічних засад і визначенні ролі управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Об'єкт дослідження – це дебіторська заборгованість сучасних промислових підприємств.

Предмет дослідження – особливості управління дебіторською заборгованістю в умовах підвищеної конкуренції.

Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка передбачає певні вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції і послуг. Дебіторська заборгованість є невід'ємною складовою збитковості діяльності будь-якого підприємства. Велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю на сучасному етапі є актуальною проблемою для багатьох вітчизняних підприємств, адже збільшення або зменшення дебіторської заборгованості значно впливає на фінансовий стан підприємства, на рівень ризикованості. Її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями, періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві [3, с. 44].

З метою вдосконалення обліку дебіторської заборгованості при її автоматизації необхідно здійснити такі заходи:

створити інформаційну базу дебіторської заборгованості учасників розрахунків;

звірити в електронній формі взаємні вимоги та зобов'язання і знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості;

провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості;

вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків.

Створення ефективної системи контролю за якістю обліку розрахунків з дебіторами вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості, уніфікації способів її оцінки та документів аналітичного обліку.

Економічне становище, що склалося в Україні, зумовлює потребу у вжитті радикальних і реальних заходів, які нададуть можливість забезпечити управління розрахунками на принципах оптимізації інтересів підприємств партнерів. Крім того, проблема неплатежів за товари, роботи і послуги в Україні пов'язана, здебільшого, з відсутністю майнової відповідальності покупців за невиконання своїх договірних

Різке збільшення дебіторської заборгованості та її частки в оборотних активах можуть свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців. Скорочення дебіторської заборгованості оцінюється позитивно, якщо це відбувається за рахунок скорочення періоду її погашення. Якщо ж дебіторська заборгованість зменшується у зв'язку зі зменшенням реалізації продукції, то це свідчить про зниження ділової активності підприємства [2, с. 85].

Отже, зростання дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно, а зниження – позитивно. Необхідно розрізняти нормальну і прострочену заборгованість. Наявність останньої створює фінансові труднощі, оскільки підприємство буде відчувати нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати. Прострочена дебіторська заборгованість означає також зростання ризику непогашення боргів і зменшення прибутку. Тому кожне підприємство в системі конкурентної розвідки зацікавлене в скороченні термінів погашення належних йому платежів.

Важливою складовою частиною системи управління дебіторською заборгованістю підприємства є методи, до яких відносяться:

метод Е. Альтмана, де застосовується статистичний аналіз визначення кредитоспроможності компанії. Е. Альтман займався аналізом фінансових коефіцієнтів, які могли б послужити ознаками банкрутства підприємства найближчим часом;

ранжування дебіторської заборгованості за термінами виникнення. При цьому підприємству необхідно проаналізувати інформацію за декілька попередніх звітних періодів щодо виникнення безнадійної заборгованості. Також слід враховувати, коли саме кожна конкретна сума заборгованості була переведена в категорію безнадійної – до настання термінів оплати за договором або після того, як вона стала простроченою;

складання реєстру "старіння" рахунків дебіторів. Вихідною інформацією для складання такого реєстру є дані щодо заборгованості конкретних контрагентів, при цьому важливо одержати інформацію не тільки про суму заборгованості, але і про терміни її виникнення;

прогнозування ймовірної суми безнадійної дебіторської заборгованості.

На думку автора, тільки поєднання фінансових та управлінських методів ("дерево рішень", формування інформаційної бази, використання системи винагород) допоможе вітчизняним підприємствам в умовах підвищеної конкуренції уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Із зростанням розміру дебіторської заборгованості виникає потреба управління дебіторською заборгованістю. У сучасних умовах господарювання розробка ефективного управління дебіторською заборгованістю є одним із ключових питань у вирішенні завдань підприємства з позиції забезпечення належного рівня фінансової безпеки та досягнення позитивних результатів.

Подальших досліджень потребують питання оцінки ризиків виникнення безнадійної та сумнівної заборгованості, а також визначення критеріїв вибору того чи іншого способу та методу управління дебіторською заборгованістю.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24–36. 2. Лищенко О. Г. Управління дебіторською заборгованістю як фактором фінансової стійкості підприємства / О. Г. Лищенко, І. С. Серeda // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2010. – № 3. – С. 84–88. 3. Сліпачук О. Управління дебіторською заборгованістю / О. Сліпачук // Контроль. – 2010. – № 1. – С. 37–48.